

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
(протокол від 18.12.2024 р. №10)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор КНЗ КОР «Київський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»

Віра РОГОВА

Наказ від «18» грудня 2024 р. № 206

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
«РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО ТА КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ
НА НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ»
для вчителів української мови і літератури**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2022 року № 904 та у відповідності до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Освітня програма також враховує основні положення Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898, Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність учителя (викладача) української мови і літератури, та з урахуванням європейського вектора розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку педагогів, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Сучасний учитель (викладач) української мови і літератури закладу освіти має бути готовим до роботи за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, у тому числі виконання заходів щодо реалізації євроінтеграційних процесів у галузі освіти, інклюзивного підходу, посилення ролі цифрових технологій в організації освітнього процесу та активного використання технологій дистанційного навчання.

Мета освітньої Програми: професійний розвиток учителя (викладача) української мови і літератури відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) необхідних для організації навчання, виховання та розвитку критичного та креативного мислення учнів на уроках української мови та літератури відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898.

Основні завдання Програми:

- підвищити рівень загальних та професійних компетентностей учителів (викладачів) української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти;
- розширити й поглибити знання вчителів (викладачів) української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти щодо теорії та практики формування критичного та креативного мислення на уроках української мови та літератури для впровадження інновацій в освітньому процесі;
- розвивати ключові професійні якості вчителів (викладачів) української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти, зокрема здатність впроваджувати сучасні педагогічні технології, спрямовані на формування критичного та креативного мислення учнів;
- удосконалити фахові вміння вчителів (викладачів) української мови і літератури закладів загальної середньої освіти відповідно до основних напрямів державної політики, її європейського вектора розвитку;
- поглибити й розширити теоретичні знання вчителів з методики розвитку критичного й креативного мислення, інтегрованих у навчальні заняття.

Особливості організації освітнього процесу за освітньою програмою

Вивчення деяких питань модулів, окремих тем, послідовність вивчення, загальна кількість годин на вивчення тем може бути зміненою, окремі питання тем програми можуть бути перенесені в інші теми в залежності від загальної концепції робочої програми навчання.

Очікувані результати навчання можуть різнитися залежно від кваліфікаційної категорії та педагогічного досвіду слухачів.

Теоретична складова освітньої програми може бути реалізованою через лекції / відеолекції/ вебінари / відеоконференції тощо. Практична складова – через практикуми / навчальні тренінги / семінари / майстер-класи тощо.

Навчальні заняття в синхронному режимі при дистанційній формі навчання проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов'язковою участю слухачів. Інші види занять в асинхронному режимі проводяться в різних форматах.

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу:

- **для очного навчання:** мультимедійний проєктор; ноутбук, фліпчарт, персональні комп'ютери, навчальні матеріали, інтерактивна дошка, сучасне програмне забезпечення, спеціалізоване програмне забезпечення для інтерактивної дошки; швидкісний Інтернет-канал для використання під час занять відповідних онлайн-ресурсів;
- **для дистанційного навчання:** комп'ютерна техніка (комп'ютер, вебкамера, мікрофон або ноутбук), доступ до швидкісного Інтернету, дистанційна платформа суб'єкта підвищення кваліфікації, програмне забезпечення для проведення відеоконференцій.

Загальні очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти, зокрема в аспекті розвитку критичного та креативного мислення;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері базової середньої освіти;
- сутності Концепції Нової української школи;
- сутності основних ідей, принципів побудови Державного стандарту повної загальної середньої освіти;
- структури та змісту типової освітньої програми та освітньої програми закладу освіти, типового навчального плану та робочого навчального плану, модельної навчальної програми та навчальної програми, а також можливостей їх адаптації для формування критичного та креативного мислення;
- планування освітньої діяльності в закладі загальної середньої освіти з урахуванням використання сучасних методів і прийомів розвитку мислення учнів;
- академічної свободи вчителя (викладача) в організації освітнього процесу з упровадженням стратегій розвитку критичного й креативного мислення.

Уміння:

- організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства та з акцентом на розвиток критичного й креативного мислення;
- визначати предметний зміст і послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту базової середньої освіти, типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (освітніх програм, укладених науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності, що затверджені у відповідному порядку), модельних навчальних програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб;
- формувати в учнів ключові компетентності, навичок критичного та креативного мислення, а також вміння, спільні для всіх компетентностей;
- використовувати модельну навчальну програму для розроблення власної навчальної програми;
- впроваджувати інтерактивні методи й техніки для стимулювання креативності та критичності в учнів;
- ефективно взаємодіяти й співпрацювати в команді.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- гуманістична спрямованість освітнього процесу;
- дитиноцентризм, цінність особистості;
- готовність до реалізації сучасних цілей освіти;
- професійна мобільність та гнучкість;

- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
- відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі всіх учнів;
- просування національно-патріотичних та демократичних цінностей (патріотизм, українська національна ідентичність, готовність стати на захист України, відповідальність за долю держави, повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність).

1.	Укладачі освітньої програми	Плівачук К.В. , завідувач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук, доцент Грищенко А.О. , методист відділу загальної середньої освіти Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»
2.	Найменування програми	Програма підвищення кваліфікації «Розвиток критичного та креативного мислення на навчальних заняттях української мови і літератури» для вчителів української мови і літератури
3.	Мета програми	Розвиток професійної компетентності вчителів, пов'язаної із розвитком критичного та креативного мислення учнів на уроках української мови і літератури
4.	Напрямок програми	Формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»
5.	Цільова аудиторія за спеціальністю або за посадою педагогічного працівника	Учителі (викладачі) предметів мовно-літературної освітньої галузі (українська мова та література)
6.	Обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС	120 год / 4 ЄКТС (72 аудиторних годин, 48 годин – самостійна робота)
7.	Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05 Професійні компетентності: А1 Мовно-комунікативна компетентність (А1.1, А1.2, А1.3, А1.4); А2 Предметно-методична компетентність (А2.1, А2.2, А2.3, А2.4, А2.5, А2.6, А2.7); А3 Інформаційно-цифрова компетентність (А3.1, А3.2, А3.3); Б1 Психологічна компетентність (Б1.1, Б1.2, Б1.3, Б1.4); Б2 Емоційно-етична компетентність (Б2.1, Б2.2, Б2.3); Б3 Компетентність педагогічного партнерства (Б3.1, Б3.2, Б3.3); В1 Інклюзивна компетентність (В1.1, В1.2, В1.3); В2 Здоров'язбережувальна компетентність (В2.1, В2.2, В2.3, В2.4, В2.5); В3 Проектувальна компетентність (В3.1); Г1 Прогностична компетентність (Г1.1, Г1.2); Г2 Організаційна компетентність (Г2.1, Г2.2); Г3 Оцінювально-аналітична компетентність (Г3.1, Г3.2, Г3.3); Д1 Інноваційна компетентність (Д1.1, Д1.2, Д1.3); Д2 Здатність до навчання впродовж життя (Д2.1, Д2.2); Д3 Рефлексивна компетентність (Д3.1)
8.	Очікувані результати	Удосконалення загальних та професійних компетентностей, зокрема пов'язаних із розвитком критичного та креативного мислення учнів на уроках української мови і літератури.

9.	Строки виконання програми	Календарний рік					
10.	Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідectво про підвищення кваліфікації					
11.	Місце виконання освітньої програми	Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (вул. Я. Мудрого, м. Біла Церква, 09107)					
12.	Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	сайт: https://www.kristti.com.ua/					
13.	Зміст програми	№ з/п	Назва та зміст навчального модуля	Кількість годин			
				Вс ьог о год ин	Ле кц ії	Пр акт ич ні	Са мо сті йні
			Модуль I. Філософія освіти XXI століття	6	6	-	6
		1.1	Національна ідентичність в історичному вимірі	2	2	-	2
		1.2	Педагогічні погляди українського народу на виховання, роль народної педагогіки в розбудові національної школи	2	2	-	2
		1.3	Мовна ситуація і мовна політика в Україні	2	2	-	2
			Модуль II. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти	24	10	14	14
		2.1	Державний стандарт базової середньої освіти: концептуальні положення	2	2	-	2
		2.2	Нова українська школа: головні меседжі, очікувальні результати – шлях реалізації Державного стандарту у загальноосвітніх навчальних закладів	2	2	-	2
		2.3	Професійний стандарт учителя - дорожня карта його професійного розвитку	2	2	-	2
		2.4	Навчально-методичне забезпечення вивчення української мови і літератури, зарубіжної літератури в умовах оновлення змісту освіти	2	2	-	2
		2.5	Моделльні навчальні програми з української мови для закладів загальної середньої освіти 5–6 та 7–9 класи	2	2	-	2
		2.6	Моделювання сучасного уроку української мови: компетентісно орієнтовані цілі та структура технологій розвитку критичного мислення	2	-	2	-
		2.7	Спецкурс «Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу»	6	-	6	2

	2.8	<i>Спецкурс «Інклюзивна освіта: теорія і практика»</i>	6	-	6	2
		Модуль III. Розвиток критичного та креативного мислення на уроках української мови і літератури	34	4	30	28
		<i>Інваріантна частина</i>	26	-	26	20
	3.1	Особливості організації освітнього процесу з використанням технік, методів і прийомів розвитку критичного мислення	2	-	2	2
	3.2	Оцінювання результатів навчання в Новій українській школі	2	-	2	-
	3.3	Формування ключових компетентностей і життєвих цінностей учнів/ учениць 5-7 класів на уроках української мови (за матеріалами підручників української мови НУШ)	2	-	2	2
	3.4	Нова українська школа: формуємо життєві цінності та розвиваємо гнучкі навички (soft skills) на уроках української мови в 5–7 класах.	2	-	2	2
	3.5	Розвиток креативності в учнів на уроках української мови та літератури засобами цифрових технологій	2	-	2	2
	3.6	Система роботи з обдарованими дітьми, підготовка їх до участі в конкурсах, олімпіадах	2	-	2	2
	3.7	Застосування сторітелінгу для формування критичного мислення	2	-	2	2
	3.8	Сучасні способи мотивації у вивченні української мови і літератури	2	-	2	2
	3.9	Розвиток творчих здібностей учнів в освітньому процесі	2	-	2	2
	3.10	Застосування методу проєктів на уроках української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти	2	-	2	2
	3.11	Використання ІІІ на уроках української мови та літератури: практичні кейси	4	-	4	2
	3.12	Роль учителя - словесника у реалізації STEM-проєктів	2		2	
		<i>Варіативна частина</i>	8	4	4	8
	3.13	Використання кейс-методу в шкільній практиці	2	-	2	2
	3.14	Мотивація читання учнів: буктрейлер – сучасна реклама книги	2	-	2	2
	3.15	Теорія поколінь. Педагогічні прийоми для роботи з учнями поколінь Z та Alpha	2	2	-	2
	3.16	Сучасні підходи у роботі з гіперактивними дітьми (РДУГ) у закладах освіти	2	2	-	2
		Модуль IV. Діагностико-аналітичний модуль	8	2	6	-
	4.1.	Настановче заняття. Вхідне діагностування	2	2	-	-
	4.2.	Тематична дискусія з питань розвитку критичного та креативного мислення на уроках української мови і літератури	2	-	2	-

	4.3.	Захист проєктів	2	-	2	-
	4.4.	Вихідне діагностування	2	-	2	-
		Разом:	72	22	50	48

Модуль I. Філософія освіти XXI століття

Тема 1.1 Національна ідентичність в історичному вимірі

Поняття національної та громадянської ідентичності. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та його статті щодо основних напрямків освітньої діяльності. Різновиди освітніх заходів, пропоновані Законом України для реалізації основних напрямків виховання національної та громадянської ідентичностей.

Історична генеза української національної ідентичності: між конфронтацією та співробітництвом. Проблематика та методика національно-патріотичного, військово-патріотичного, громадянського та духовно-морального виховання. Регіональність в становленні української національної та громадянської ідентичності. Роль позашкільних заходів та позакласної роботи у формування національної та громадянської ідентичності. Пошукова та творча діяльність учнів у формуванні національної та патріотичної діяльності.

Тема 1.2. Педагогічні погляди українського народу на виховання, роль народної педагогіки в розбудові національної школи

У лекції висвітленні погляди народної педагогіки на роль формування особистості. Розкрито етапи розвитку народної педагогіки та набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури суспільних взаємин, формування у молоді розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової культури.

Розглянуто ідеальний варіант сучасної педагогіки, що базується на інтеграції народної педагогіки, етнопедагогіки та педагогічної науки загалом, а також передової практики навчання й виховання дітей у сім'ї. Надано приклади використання накопиченого українським народом досвіду у вихованні підростаючого покоління. Наголошено, що актуальним є зараз виховання повноцінної, національно свідомої особистості з почуттям власної гідності, з високими моральними якостями, яка вивчає національні ідеали, традиції, звичаї, обряди українського народу.

Відмічено, що нові вимоги, які ставить сучасне суспільство перед школою, зобов'язують учителів вивчати педагогічну спадщину, втілюючи в загальну практику провідні ідеї народної педагогіки.

Тема 1.3. Мовна ситуація і мовна політика в Україні

Поняття мовної ситуації та мовної політики. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та його ключові положення щодо використання державної мови у сфері освіти, культури, медіа та публічного управління. Визначення викликів сучасної мовної ситуації в Україні: двомовність, суржик, глобалізація.

Історичний розвиток української мови: від Київської Русі до незалежної України. Утиски та репресії щодо української мови у період імперій та радянської влади. Відродження мови як символу національної ідентичності в сучасній Україні.

Проблематика багатомовності: баланс між захистом прав мовних меншин і популяризацією державної мови. Роль освіти, медіа та позакласної роботи у зміцненні мовної культури. Регіональні особливості мовної ситуації в Україні.

Методика та освітні заходи з популяризації української мови. Використання творчих і пошукових проєктів для формування позитивного ставлення до української мови та культури. Перспективи розвитку мовної політики України в контексті національної ідентичності.

Очікувані результати за модулем 1

Знання і розуміння:

- Поняття національної та громадянської ідентичності.
- Основні положення Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».
- Етапи історичної генези української національної ідентичності.
- Методи та принципи національно-патріотичного, військово-патріотичного, громадянського та духовно-морального виховання.
- Значення народної педагогіки у формуванні особистості та сучасної педагогічної науки.
- Основи мовної ситуації в Україні та вплив державної мовної політики на суспільство.

Уміння:

- Аналізувати історичний розвиток національної та громадянської ідентичності.
- Інтерпретувати положення Закону України у контексті освітньої діяльності.
- Застосовувати методи національно-патріотичного та духовно-морального виховання у педагогічній практиці.
- Використовувати ідеї народної педагогіки для розробки сучасних освітніх програм.
- Сприяти популяризації української мови та культури через освітні заходи та проєкти.
- Формувати стратегії виховання з урахуванням регіональних особливостей мовної та національної ситуації.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- Усвідомлення значення національної ідентичності для збереження культури та державності.
- Повага до прав мовних меншин та баланс між популяризацією державної мови й підтримкою багатомовності.
- Готовність використовувати історичний досвід для формування національно свідомої молоді.
- Усвідомлення важливості інтеграції народної педагогіки в сучасний освітній процес.
- Відкритість до впровадження інновацій у виховну та навчальну діяльність.
- Сприяння розвитку національної свідомості, духовності та культури через освітню діяльність.

Модуль II. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти

Тема 2.1. Державний стандарт базової середньої освіти: концептуальні положення

Поняття Державного стандарту базової середньої освіти. Принципи, закладені в основу стандарту: компетентнісний підхід, особистісна орієнтованість, інтеграція та індивідуалізація навчання. Освітні галузі та ключові компетентності, які формуються у процесі навчання.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів: знання, вміння, ставлення, цінності. Інтегрований підхід до змісту навчальних предметів: формування міжпредметних зв'язків та практичного застосування знань. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів у контексті компетентнісного підходу.

Практичні аспекти впровадження стандарту: створення інклюзивного освітнього середовища, використання цифрових технологій, адаптація освітнього процесу до потреб учнів. Академічна свобода вчителів: інструменти для реалізації стандарту.

Перспективи розвитку базової середньої освіти в Україні у контексті Нової української школи. Виклики, які стоять перед освітянами в процесі імплементації стандарту, та шляхи їх подолання.

Тема 2.2. Нова українська школа: головні меседжі, очікувальні результати – шлях реалізації Державного стандарту у загальноосвітніх навчальних закладах

Поняття Нової української школи (НУШ) та її ключові засади. Головні меседжі реформи: орієнтація на особистісний розвиток, компетентнісний підхід до навчання, інклюзивність та інтеграція сучасних технологій. Значення НУШ у формуванні національної свідомості, громадянської відповідальності та готовності до викликів 21 століття.

Очікувані результати: формування ключових компетентностей, таких як уміння вчитися впродовж життя, критичне мислення, креативність, комунікативність, цифрова грамотність та соціальна активність. Особливості оцінювання навчальних досягнень у межах НУШ.

Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти: принципи та інструменти впровадження, зокрема створення інклюзивного освітнього середовища, академічна свобода вчителів, використання інтерактивних методів навчання та проектної діяльності.

Виклики та перспективи реалізації стандарту: адаптація до потреб сучасного суспільства, забезпечення доступності якісної освіти, розвиток педагогічної майстерності та взаємодія між учасниками освітнього процесу.

Тема 2.3. Професійний стандарт учителя - дорожня карта його професійного розвитку

Поняття професійного стандарту учителя та його значення для освітнього процесу. Основні положення професійного стандарту, що визначають вимоги до кваліфікації педагогів, їх професійних компетентностей та етичних норм.

Визначення основних напрямків професійного розвитку вчителя: педагогічні знання, методики навчання, розвиток емоційного інтелекту та комунікаційних навичок. Роль професійного стандарту як інструменту для побудови індивідуальної траєкторії розвитку вчителя.

Проблематика професійного розвитку: інтеграція нових технологій у навчальний процес, впровадження інноваційних методик, сертифікація та атестація вчителів. Збалансування потреб у підвищенні кваліфікації та обмежених ресурсів для професійного зростання педагогів.

Методика реалізації професійного стандарту в освітньому процесі: стратегічне планування кар'єри вчителя, участь у програмах підвищення кваліфікації, наставництво та інші форми підтримки розвитку педагогів. Перспективи професійного розвитку вчителя в умовах сучасних освітніх змін.

Тема 2.4. Навчально-методичне забезпечення вивчення української мови і літератури, зарубіжної літератури в умовах оновлення змісту освіти

Поняття навчально-методичного забезпечення вивчення української мови, літератури та зарубіжної літератури в контексті реформування змісту освіти. Основні завдання навчально-методичного забезпечення: створення інтегрованих навчальних планів, підручників, посібників, використання цифрових технологій для підвищення ефективності навчання.

Аналіз сучасних підходів до навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури у нових умовах: орієнтація на компетентнісний підхід, формування критичного мислення, культурної та мовної компетентності учнів. Визначення ролі методичних рекомендацій і програм у процесі оновлення навчального змісту.

Проблематика оновлення змісту освіти: потреби у сучасних підручниках, адаптованих до вимог часу, інтеграція нових наукових досліджень і методичних практик у навчальний процес. Роль учителя у виборі та адаптації навчальних матеріалів для ефективного навчання.

Тема 2.5. Модельні навчальні програми з української мови для закладів загальної середньої освіти. 5–6 та 7–9 класи

Поняття модельних навчальних програм з української мови для 5–6 та 7–9 класів. Основні компоненти програм: зміст навчальних тем, методичні підходи, завдання для розвитку мовних компетентностей учнів.

Аналіз структури модельних програм, орієнтація на компетентнісний підхід, інтеграція мовних навичок з іншими предметами. Особливості підходів до навчання на різних етапах: акцент на розвитку мовлення, літературної грамотності та критичного мислення.

Проблеми адаптації навчальних програм до потреб учнів, використання інтерактивних методів і технологій. Перспективи вдосконалення модельних програм у контексті освітніх реформ і національної мовної політики.

Тема 2.6. Моделювання сучасного уроку української мови: компетентнісно орієнтовані цілі та структура технологій розвитку критичного мислення

Поняття моделювання сучасного уроку української мови з акцентом на компетентнісно орієнтовані цілі. Основні принципи побудови уроку: інтеграція навчання з розвитку мовних і когнітивних компетентностей учнів.

Аналіз структури уроку, включаючи етапи планування, застосування технологій розвитку критичного мислення, таких як аналіз, синтез, оцінка інформації. Визначення ролі активних методів і вправ у формуванні навичок критичного мислення через українську мову.

Методика застосування компетентнісного підходу в поєднанні з сучасними технологіями, спрямованими на формування здатності учнів до самостійного аналізу та оцінки інформації. Перспективи розвитку цієї моделі в освітньому процесі.

Тема 2.7. Спецкурс «Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу»

Поняття безпечного і здорового освітнього середовища. Причини недостатнього рівня розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Цілі, завдання, очікувані результати реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища. Умови розбудови безпечного і здорового освітнього середовища.

Підходи до реагування на наслідки надзвичайних ситуацій. Основні принципи надання психосоціальної допомоги. Ресурсність, модель подолання стресу М. Лаада (BASIC PH). Емоційні порушення у дітей різних вікових категорій. Психологічні техніки відновлення ресурсного стану педагогів та дітей в умовах війни. Збереження психологічного здоров'я під час самоізоляції, дієві техніки самодопомоги. Особливості зниження рівня тривожності в дітей.

Ментальне здоров'я та психосоціальна підтримка: зміст понять. Надзвичайні ситуації. Благополуччя людини. Взаємозв'язок проблем ментального здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях. Визначення понять «стрес», «життєстійкість». Опановування прийомами, які сприяють управлінню стресом та відновленню емоційної рівноваги в надзвичайних ситуаціях.

Тема 2.8. Спецкурс «Інклюзивна освіта: теорія і практика»

Принципи та практичні аспекти створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Ідентифікація потреб дітей з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуальної програми розвитку дитини. Підтримка педагогів у розвитку адаптивних методик навчання, а також створення безбар'єрного фізичного та соціального середовища. Розвиток рівності, толерантності та розуміння різноманітності серед дітей, сприяння їхньому повноцінному включенню в суспільство.

Взаємодія з батьками дітей дошкільного віку та іншими учасниками освітнього процесу з метою підтримки та співпраці у створенні ефективного інклюзивного середовища. Співпраця між педагогами, психологами, батьками та іншими учасниками освітнього процесу у створенні індивідуалізованих підходів до підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Кращі практики та інноваційні підходи до психолого-педагогічного супроводу, спрямовані на забезпечення успішного навчання та розвитку всіх дітей.

Аналіз концепційного та теоретичного базису психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання, зокрема, використання теорій розвитку, психології виховання та

соціальної педагогіки. Взаємодія психологів, педагогів та інших спеціалістів у сфері освіти для ефективного розвитку інклюзивних практик та спільного розв'язання проблем. Вплив вікових особливостей на навчання та розвиток дітей з різними видами особливих освітніх потреб, включаючи інтелектуальні, фізичні, емоційно-психологічні та соціальні аспекти. Індивідуальні особливості кожної дитини: ступінь функціональних можливостей, інтереси та потреби, а також специфічні особливості, пов'язані з конкретними труднощами. Практичні приклади та рекомендації щодо урахування вікових та індивідуальних особливостей у процесі планування та виконання освітніх програм для дітей з особливими освітніми потребами.

Очікувані результати за модулем 2

Знання і розуміння:

- сутності Державного стандарту базової середньої освіти та його принципів: компетентнісного підходу, особистісної орієнтованості, інтеграції та індивідуалізації навчання;
- вимог до результатів навчання учнів, зокрема, знань, вмінь, ставлень та цінностей;
- концепції Нової української школи, її ключових засад та очікуваних результатів;
- основних положень професійного стандарту учителя та шляхів його реалізації;
- особливостей оцінювання навчальних досягнень учнів у контексті компетентнісного підходу та інклюзивного освітнього середовища;
- методик моделювання сучасного уроку української мови та розвитку критичного мислення через інтерактивні технології.

Уміння:

- ефективно реалізовувати Державний стандарт базової середньої освіти та принципи НУШ у навчальному процесі;
- застосовувати методи інклюзивного навчання та створювати адаптовані освітні програми для учнів з різними потребами;
- використовувати цифрові технології для підвищення якості навчання та створення інтерактивних уроків;
- застосовувати на практиці професійний стандарт учителя, планувати кар'єрний розвиток та брати участь у програмах підвищення кваліфікації;
- розробляти й адаптувати навчально-методичні матеріали, які відповідають вимогам реформованого змісту освіти.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- підтримка принципів доступності освіти та академічної свободи вчителя;
- готовність до інновацій в освітньому процесі та постійного професійного розвитку;
- усвідомлення важливості критичного мислення та міжпредметних зв'язків у навчанні учнів;
- підтримка інклюзивності та рівності в освітньому середовищі, готовність до роботи з учнями з особливими потребами;
- розуміння своєї ролі в реалізації реформ та впровадженні нових освітніх стандартів.

Модуль III. Розвиток критичного та креативного мислення на уроках української мови і літератури

3.1 Особливості організації освітнього процесу з використанням технік, методів і прийомів розвитку критичного мислення

Розвиток критичного мислення як ключовий аспект сучасного освітнього процесу, що відповідає викликам 21 століття. Визначення критичного мислення як здатності аналізувати, оцінювати, інтерпретувати інформацію та аргументовано формулювати власні висновки. Значення цього вміння для формування успішної, самостійної та відповідальної особистості.

Аналіз методик, технік і прийомів розвитку критичного мислення: сократівський діалог, метод шести капелюхів, дебати, кейс-стаді та рольові ігри. Роль інтерактивних технологій та

інтеграції цифрових інструментів у розвиток цього вміння. Застосування компетентнісного підходу для забезпечення міжпредметних зв'язків і практичного використання критичного мислення у вирішенні реальних проблем.

Особливості організації освітнього процесу, орієнтованого на формування критичного мислення: планування уроків, створення мотивуючого середовища, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. Значення психолого-педагогічної підтримки у формуванні навичок самостійного аналізу, оцінювання та рефлексії

3.2 Оцінювання результатів навчання в Новій українській школі

Оцінювання результатів навчання є ключовим інструментом забезпечення якості освіти в контексті Нової української школи (НУШ). Сутність оцінювання як процесу відстеження навчального прогресу учнів, його вплив на формування ключових компетентностей, визначених Державним стандартом освіти.

Аналіз сучасних підходів до оцінювання в НУШ: формувальне, підсумкове, компетентнісне оцінювання тощо. Переваги використання формувального оцінювання для підтримки індивідуального розвитку учня, створення зворотного зв'язку та стимулювання мотивації до навчання. Роль електронних платформ, проєктної діяльності та портфоліо в організації прозорого та об'єктивного оцінювання.

Особливості оцінювання в початковій школі, основній та старшій школі відповідно до принципів НУШ. Значення врахування вікових та психологічних особливостей дітей при формуванні системи оцінювання. Підходи до організації самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяють розвитку рефлексивного мислення й відповідальності за результати навчання.

3.3 Формування ключових компетентностей і життєвих цінностей учнів/учениць 5-7 класів на уроках української мови (за матеріалами підручників української мови НУШ)

Формування ключових компетентностей і життєвих цінностей учнів/учениць 5–7 класів є важливим компонентом освітнього процесу в Новій українській школі (НУШ). Основні підходи до реалізації освітніх цілей через уроки української мови, зокрема розвиток комунікативної, соціальної, громадянської, культурної, інформаційної та інших компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Аналіз змісту підручників української мови НУШ для 5–7 класів: інтеграція тем, спрямованих на формування морально-етичних цінностей, національної ідентичності та відповідального ставлення до суспільства. Використання текстів, завдань та ілюстративного матеріалу як інструментів для формування духовно-моральних орієнтирів і розуміння важливості української мови як державної.

Методи і прийоми навчання, які сприяють розвитку ключових компетентностей: інтерактивні технології, проєктна діяльність, дискусії, рольові ігри, творче письмове та усне мовлення. Значення роботи над есе, аналізом літературних і публіцистичних текстів, створення медіапродуктів для поглиблення критичного мислення, емоційного інтелекту та здатності до співпраці.

3.4 Нова українська школа: формуємо життєві цінності та розвиваємо гнучкі навички (soft skills) на уроках української мови в 5–7 класах.

Формування життєвих цінностей і розвиток гнучких навичок (soft skills) на уроках української мови є важливим напрямом реалізації освітньої реформи в контексті Нової української школи (НУШ). У центрі уваги — розвиток таких компетенцій, як критичне мислення, комунікативність, емоційний інтелект, креативність, здатність до співпраці, адаптивність і самоорганізація.

Аналіз можливостей підручників української мови для 5–7 класів НУШ: інтеграція завдань, які сприяють розвитку soft skills і формуванню морально-етичних цінностей. Використання текстів із соціально значущою тематикою, які спонукають до дискусій, рефлексій та формування відповідального ставлення до оточуючого світу.

Методи і прийоми, що сприяють розвитку гнучких навичок: робота в групах, моделювання реальних життєвих ситуацій, організація рольових ігор, використання інтерактивних технологій та проєктних завдань. Значення розвитку навичок письмової та усної комунікації через написання есе, створення медіатекстів, участь у дебатах і презентаціях.

3.5 Розвиток креативності в учнів на уроках української мови та літератури засобами цифрових технологій

Поняття креативності та її значення в сучасній освіті. Особливості розвитку креативного мислення в учнів під час вивчення української мови та літератури. Виклики та можливості впровадження цифрових технологій у процес навчання.

Інструменти та платформи для стимулювання творчості: інтерактивні презентації, онлайн-дошки, створення подкастів і відеороликів, використання чат-ботів та генераторів ідей. Використання технологій доповненої реальності (AR) і віртуальних турів для оживлення літературних творів. Роль цифрових креативних завдань, таких як створення інтерактивних текстів, віртуальних книжок або блогів.

Методи формування креативного підходу до виконання мовленнєвих завдань: сторітелінг, інтерактивні ігри, проєкти на основі реальних ситуацій. Вплив цифрового середовища на мотивацію учнів та розвиток їхнього естетичного сприйняття.

3.6 Система роботи з обдарованими дітьми, підготовка їх до участі в конкурсах, олімпіадах

Поняття обдарованості та її видів. Проблеми і виклики в організації роботи з обдарованими учнями. Стратегії виявлення та підтримки обдарованих дітей у закладах освіти. Цілі, завдання та очікувані результати роботи з обдарованими учнями.

Принципи створення сприятливого освітнього середовища для розвитку обдарованості. Розробка індивідуальних навчальних траєкторій. Методи та прийоми підготовки учнів до участі в конкурсах, олімпіадах, творчих та інтелектуальних змаганнях. Формування мотивації до досягнень та розвитку ключових компетентностей.

Психологічна підтримка обдарованих дітей. Робота з батьками, педагогами та іншими учасниками освітнього процесу для забезпечення гармонійного розвитку обдарованої дитини. Роль цифрових технологій та інтерактивних методів навчання у розвитку талантів. Перспективи розвитку системи підтримки обдарованих учнів в умовах освітніх реформ.

3.7 Застосування сторітелінгу для формування критичного мислення

Поняття сторітелінгу та його роль у сучасному освітньому процесі. Значення критичного мислення як ключової компетентності Нової української школи. Вплив сторітелінгу на розвиток аналітичних, рефлексивних і творчих навичок учнів.

Методи використання сторітелінгу для формування критичного мислення на уроках української мови та літератури. Види історій та техніки їх побудови: персоналізовані, проблемно-орієнтовані, адаптовані до навчальної тематики. Використання елементів інтерактивності, відкритих запитань та дискусій у процесі роботи з історіями.

Психологічні аспекти сторітелінгу: розвиток емпатії, комунікації та уміння аргументувати власну позицію. Практичні приклади створення та аналізу навчальних історій. Інтеграція сторітелінгу з іншими методами навчання: дебати, есе, ментальні карти. Перспективи застосування сторітелінгу для вдосконалення освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

3.8 Сучасні способи мотивації у вивченні української мови і літератури

Поняття мотивації у навчальному процесі та її вплив на результати навчання. Сучасні виклики у формуванні зацікавленості учнів до вивчення української мови та літератури. Психологічні аспекти мотивації та їх врахування в освітньому процесі.

Інноваційні методи мотивації: гейміфікація, інтерактивні завдання, використання цифрових технологій та соціальних мереж. Роль проєктного навчання, креативних завдань та міжпредметної інтеграції у підвищенні інтересу до предмета. Практичні приклади застосування інтерактивних платформ, відеоуроків, подкастів та інших ресурсів.

Педагогічні прийоми, спрямовані на заохочення активності учнів: похвала, індивідуалізація навчання, залучення учнів до вибору тем і форматів роботи. Вплив позакласної діяльності, зокрема літературних клубів, конкурсів та олімпіад, на зміцнення мотивації.

3.9 Розвиток творчих здібностей учнів в освітньому процесі

Творчі здібності як складова особистісного розвитку учнів у сучасному освітньому процесі. Підходи до формування творчих здібностей через інтеграцію різноманітних методів і прийомів навчання. Роль учителя у стимулюванні та підтримці творчого потенціалу учнів на різних етапах навчання.

Методи та техніки розвитку творчих здібностей: мозковий штурм, проектне навчання, рольові ігри, дискусії та аналіз нестандартних ситуацій. Використання інтерактивних засобів навчання для підтримки інтересу учнів і активізації їх творчої активності. Розвиток критичного мислення через творчі завдання, що сприяють формуванню нових ідей, рішень та унікальних підходів до вирішення проблем.

3.10 Застосування методу проєктів на уроках української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти

Метод проєктів як сучасний підхід до навчання, спрямований на активне залучення учнів до процесу створення власних досліджень, розв'язання практичних завдань та розвитку творчих здібностей. Використання проєктного методу на уроках української мови і літератури для розвитку критичного мислення, вміння працювати в команді, організовувати власну навчальну діяльність та самостійно отримувати знання.

Особливості організації проєктів на уроках української мови: формулювання мети і завдань проєкту, планування роботи, пошук та аналіз джерел інформації, створення презентацій, рефлексія результатів. Роль учителя як консультанта та наставника, підтримка учнів на кожному етапі проєкту, стимулювання їх ініціативи та творчого підходу.

3.11 Використання ІІІ на уроках української мови та літератури: практичні кейси

Поняття штучного інтелекту (ІІІ) в освітньому процесі та його вплив на навчання української мови та літератури. Визначення переваг та викликів інтеграції технологій ІІІ у сучасний навчальний процес, зокрема у контексті НУШ. Роль ІІІ у персоналізації навчання, покращенні взаємодії між учителем та учнем, а також оптимізації педагогічного процесу.

Інноваційні підходи до використання ІІІ: створення адаптивних тестів, автоматичне виявлення мовних помилок, створення творчих завдань за допомогою генеративних моделей, інтерактивні платформи та чат-боти для перевірки знань. Практичні приклади застосування ІІІ для створення індивідуальних завдань, розвитку критичного мислення та вдосконалення мовних навичок.

Застосування ІІІ у підвищенні ефективності навчального процесу: використання аналітичних інструментів для оцінки прогресу учнів, адаптивних систем для зворотного зв'язку та інтеграції цифрових ресурсів у навчальний контекст. Перспективи розвитку ІІІ в освітньому процесі для покращення якості навчання української мови та літератури.

3.12 Роль учителя - словесника у реалізації STEM-проєктів

Поняття STEM-освіти та її інтеграція в навчальний процес. Суть і особливості STEM-проєктів, які поєднують науку, технології, інженерію та математику з гуманітарними дисциплінами, зокрема українською мовою та літературою. Роль учителя-словесника у формуванні міждисциплінарних зв'язків та розвитку креативного мислення учнів через застосування проєктного методу в контексті STEM.

Особливості інтеграції української мови та літератури в STEM-проєкти: застосування мовних навичок для комунікації результатів досліджень, написання звітів, презентацій, а також розвиток вміння працювати з науковими текстами. Вплив творчих підходів, креативних завдань та літературних засобів на розв'язання наукових та технічних задач у рамках проєктів.

Методи та прийоми роботи вчителя-словесника для ефективної реалізації STEM-проєктів: розробка інтердисциплінарних завдань, розвиток критичного та аналітичного мислення,

організація командної роботи, підготовка учнів до участі в наукових конкурсах, олімпіадах та виставках. Значення STEM-підходу в контексті НУШ для розвитку творчих, критичних та комунікативних навичок учнів.

3.13 Використання кейс-методу в шкільній практиці

Кейс-метод як інноваційний підхід до навчання, який дозволяє учням аналізувати реальні або вигадані ситуації, розв'язувати проблеми, формувати критичне та аналітичне мислення. Огляд основних принципів кейс-методу, його застосування в освітньому процесі як інструменту для розвитку практичних навичок учнів, зокрема у навчанні української мови та літератури.

Переваги використання кейс-методу в шкільній практиці: сприяння активному навчанню, розвиток умінь аргументувати власну думку, обговорювати різні точки зору, розв'язувати задачі в команді. Особливості організації уроків із використанням кейс-методу, роль вчителя як фасилітатора та координатора процесу навчання.

Практичні приклади застосування кейс-методу в контексті навчальних дисциплін: розгляд текстів, літературних творів, мовних явищ, аналіз ситуацій із реального життя, а також взаємодія з різними галузями знань у межах міжпредметної інтеграції. Можливості кейс-методу для розвитку творчих здібностей, критичного мислення та комунікативних навичок учнів.

3.14 Мотивація читання учнів: буктрейлер – сучасна реклама книги

Мотивація до читання є важливим елементом навчального процесу, зокрема в контексті вивчення української мови та літератури. Сучасні методи мотивації активно використовують інноваційні інструменти, зокрема буктрейлери — короткі відео-реклами книг, що здатні привернути увагу учнів до літературних творів, сприяючи розвитку їхнього інтересу до читання.

Буктрейлер поєднує в собі елементи творчості, технічні та комунікативні навички, дозволяючи учням не лише ознайомлюватися з книгою, але й активно долучатися до її рекламування. Цей метод ефективно сприяє розвитку критичного мислення, креативності та вдосконалення мовних навичок, оскільки учні працюють над створенням сюжетів, сценаріїв, а також вчать працювати з різноманітними мультимедійними інструментами.

Особливості використання буктрейлерів в освітньому процесі включають розвиток навичок аналізу та презентації літературних творів через інтерактивний підхід. Вчитель може ефективно застосовувати цей метод для заохочення учнів до читання, формуючи їхнє розуміння літературних жанрів, стилістичних прийомів та критичного сприйняття прочитаного. Крім того, буктрейлери забезпечують інтеграцію міждисциплінарних зв'язків, поєднуючи літературознавство з інформаційно-комунікаційними технологіями.

3.15 Теорія поколінь. Педагогічні прийоми для роботи з учнями поколінь Z та Alpha

Теорія поколінь є важливим інструментом для розуміння змін в соціальній, культурній та технологічній поведінці учнів різних вікових груп. Покоління Z (1997–2012) та покоління Alpha (2013–тепер) мають власні особливості, які зумовлені технологічним прогресом, змінами в соціальних структурах та новими підходами до освіти. Покоління Z, яке виросло в умовах бурхливого розвитку цифрових технологій, характеризується високим рівнем технологічної грамотності, швидким доступом до інформації та схильністю до мобільних технологій. Покоління Alpha, своєю чергою, ще більш інтегроване в цифровий простір, активно використовує штучний інтелект та інноваційні платформи для навчання і спілкування.

Педагогічні прийоми для роботи з учнями поколінь Z та Alpha вимагають адаптації традиційних методів навчання до умов сучасних технологій. Це включає застосування інтерактивних платформ, гейміфікації, онлайн-курсів, а також інноваційних методів комунікації, таких як соціальні медіа, відеоуроки та мобільні додатки. Важливим аспектом є створення навчальних середовищ, що стимулюють самостійне навчання, розвиток критичного мислення та креативності.

3.16 Сучасні підходи у роботі з гіперактивними дітьми (РДУГ) у закладах освіти

Основні принципи роботи з дітьми, які мають розлад дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) в освітньому процесі. Актуальні методи корекційної роботи, такі як когнітивно-поведінкова терапія, нейротренування та адаптивні освітні технології, що сприяють поліпшенню концентрації та самоконтролю в дітей з РДУГ. Інтеграція методів у навчальний процес та співпраця вчителів з психологами та батьками для розробки індивідуальних планів підтримки. Практичні поради для педагогів, які дозволяють ефективно організувати навчання та створити сприятливе середовище для гіперактивних дітей.

Очікувані результати за модулем 3

Знання і розуміння:

- основних принципів та підходів до розвитку критичного та креативного мислення в контексті Нової української школи (НУШ);
- методик і технік для розвитку критичного мислення, зокрема сократівського діалогу, методу шести капелюхів, дебатів, кейс-стаді та рольових ігор;
- особливостей оцінювання навчальних досягнень учнів у НУШ, зокрема формувального та компетентнісного оцінювання, а також сучасних методів самооцінювання та взаємооцінювання;
- різних підходів до розвитку ключових компетентностей учнів, зокрема вміння працювати в групах, комунікативних навичок, емоційного інтелекту та гнучких навичок (soft skills); технологій, методів і прийомів для розвитку креативності та мотивації учнів на уроках української мови та літератури, включаючи цифрові інструменти та інтерактивні платформи;
- особливостей роботи з обдарованими учнями та організації їх підготовки до участі в конкурсах, олімпіадах і творчих змаганнях.

Уміння:

- планувати та реалізовувати уроки з розвитку критичного та креативного мислення, інтегруючи різноманітні методи і техніки для стимулювання активної участі учнів;
- використовувати сучасні інструменти для оцінювання, зокрема електронні платформи, проектну діяльність та портфоліо, забезпечуючи прозорість і об'єктивність оцінювання; розвивати життєві цінності та гнучкі навички (soft skills) у учнів через інтерактивні завдання, рольові ігри та роботу в групах;
- використовувати цифрові технології для розвитку креативності учнів, включаючи створення подкастів, відеороликів, віртуальних книжок та медіапродуктів;
- ефективно працювати з обдарованими учнями, розробляючи індивідуальні навчальні траєкторії та готуючи їх до участі в конкурсах, олімпіадах та інших змаганнях; застосовувати методи та інструменти для розвитку критичного мислення і творчих здібностей через сторітелінг, проектну діяльність, дебати та інші інтерактивні підходи.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- підтримка інклюзивності, рівності та академічної свободи в навчальному процесі; готовність до інновацій та творчого підходу в навчанні, зокрема через використання цифрових технологій та інтерактивних методів;
- усвідомлення важливості розвитку критичного та креативного мислення для особистісного та соціального розвитку учнів;
- відкритість до нових підходів у навчанні, готовність до роботи з обдарованими учнями та підтримка їхнього потенціалу в рамках сучасних освітніх реформацій;
- розуміння ролі вчителя як наставника, який сприяє розвитку компетентностей учнів через мотивацію, підтримку і творчі завдання.

Питання для самостійного опрацювання

1. Методи розвитку критичного мислення на уроках української мови: теоретичні підходи та практичні стратегії.
2. Компетентнісно орієнтоване навчання на уроках української мови: як розвивати критичне мислення учнів через текст.
3. Техніки розвитку креативного мислення на уроках української літератури: практичні кейси та вправи.
4. Оцінювання результатів навчання в умовах НУШ: як виміряти розвиток критичного мислення учнів.
5. Використання технології сторітелінгу для формування критичного мислення на уроках української літератури.
6. Моделювання уроку української мови з акцентом на розвиток критичного мислення та гнучких навичок.
7. Розвиток креативності в учнів через літературні проєкти та групову роботу на уроках української мови.
8. Застосування методу проєктів для розвитку критичного та креативного мислення учнів на уроках мови та літератури.
9. Використання сучасних цифрових технологій для розвитку креативного мислення на уроках української мови.
10. Мотивація учнів до критичного осмислення текстів: як заохотити до аналізу і дискусії на уроках української літератури.

Рекомендована література

1. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: <https://bit.ly/3FQSmDs>
2. Андрющенко О.О. Сутність феномену «рефлексивні вміння педагога». Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 51 (104), С. 67-73.
3. Балущок В.Г. Українська національна спільнота: етногенез, історія, етнімія. Біла Церква: Видавець О. Пшонківський, 2008. 304 с.
4. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL: <http://kpi.ua/1102-7>.
5. Бех І.Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. № 8-9, С. 9-14.
6. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с. URL: <https://bit.ly/3WgK1Ou>
7. Богосвятська А.І. Методичні прийоми технології розвитку критичного мислення учнів через читання та письмо. Зарубіжна література в школах України. 2013. № 10, С. 20-25.
8. Богосвятська А.І. Сучасні форми і методи навчання в системі формування духовно-моральної культури учнів. Зарубіжна література в школах України. 2014. № 11, С. 21-25.
9. Богосвятська А.І. Технології прилучення учнів до читання. Зарубіжна література в школах України. 2014. № 4, С. 2-9.
10. Богосвятська А.І. Технологія проблемного навчання і мислення на уроках літератури. Зарубіжна література в школах України. 2013. № 6, С. 28-32.
11. Богосвятська А.І. Формування системного і творчого мислення на уроках літератури. Зарубіжна література в школах України. 2014. № 9, С. 18-23.
12. Бондаренко Н. Модерна українська ідентичність як основа формування європейськості майбутньої еліти. Обдаровані діти – скарб нації! : матер. III Міжнародної наук.-практ. онлайн-конференції (м. Київ, 18–23 серп. 2022 р.). 2022. С. 139–149. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731816>

13. Бондарчук Л.І. Методику підказує текст : навчальний посібник. Тернопіль : Мальва. ОСО, 2001. 160 с.
14. Взаємодія у школі: 6 прикладів змін через партнерство. Посібник МОН України. URL: https://38d34c07-6455-4caa-9ab77d37e22181e3.filesusr.com/ugd/417f51_002e0e562bd04458b040e24238550cd8.pdf
15. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3Vmanig>
16. Вороніна Г.Л. Трикутник партнерства: педагоги – батьки – діти. Харків : Основа, 2007. 302 с.
17. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посібник / за наук. ред. О.І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
18. Галузьяк В.М. Рефлексія у структурі особистісно-професійної зрілості вчителя. Теорія і практика управління соціальними системами. 2008. № 4, С. 17–25.
19. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63), С. 51–60.
20. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. 2008. № 3, С. 23–30.
21. Гондарева Г.В. Концепція розвитку емоційного інтелекту старшокласників у навчально-виховному процесі. Таврійський вісник освіти. 2013. № 2, С. 260–264.
22. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2022. 512 с.
23. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. 2021 р. URL: <https://bit.ly/3ERW4L5>
24. Гуревич Р.С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2007. С. 38–41.
25. Гусак В.М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: матеріали науково-практичної конференції. URL: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
26. Державний стандарт базової загальної освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
27. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
28. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. Харків : ВГ «Основа», 2009. 176 с.
29. Європейське мовне портфоліо : методичний посібник. URL: <http://surl.li/eakzd>
30. Євтух М.Б., Пінковська Е.А., Черкашина Т.В. Методики особистісно-професійного самовдосконалення суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання : навч.-метод. посіб. для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2015. 400 с.
31. Євтух М.Б., Черкашина Т.В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення : підручник. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2017. 348 с.
32. Єгорова Є.В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України. 2006. Вип. 30, С. 350–360. URL: <https://rucont.ru/efd/518381>
33. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення викладання, оцінювання. URL: <https://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>
34. Зеленська Л.Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на основі досвіду Нової української школи). Київ : Академвидав, 2021. 368 с.